

Treskoposten

GABRIEL SCOTT -dagene 2022

Lørdag 10. september

19:00 Festaften

Høvåg Bedehus

Kåseri ved Jon Selås:

Tema "Min Gabriel Scott"

Medlemmer av styret for Gabriel Scott-selskabet leser Scott-tekster som har betydd noe spesielt for dem.

MUSIKK:

«Min Scott-musikk»

Musikerne:

Helge Huldt-Nystrøm

(Barytonsaksofon)

Ole Kelly Kvamme (Bass)

Halvard Huldt-Nystrøm

(Perkusjon.)

har laget musikk til tekster av Scott som har vært viktige for dem.

Kaffe, kaker, mineralvann

Boksalg

Billett ved døra kr 200,-

Søndag 11. september

19:00 Kveldsgudstjeneste i

Høvåg kirke

Tale ved Tom Martin Berntsen

Musikk ved Elisabeth Ording og

Knut Ribe

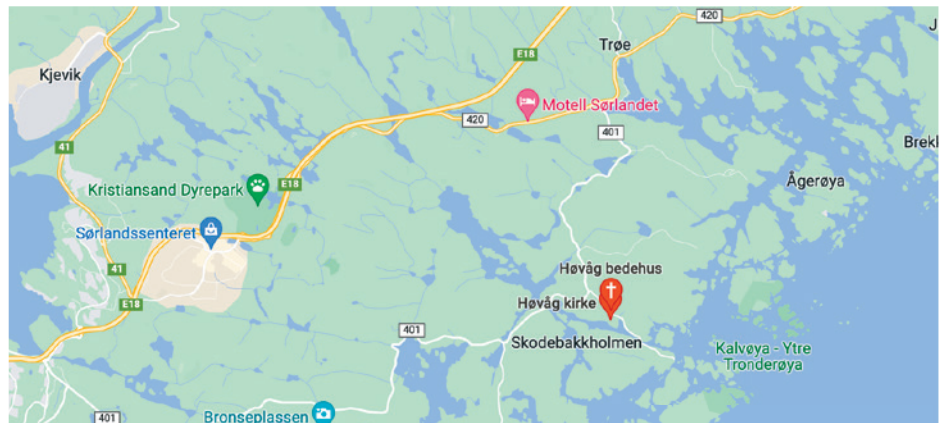

**GABRIEL SCOTT
SELSKABET**

Andre arrangementer
www.gabrielscott.no

Velkommen til Gabriel Scott-dagene 2022

Lørdag 10. september kl. 19 inviterer vi til festaften på Høvåg Bedehus, Blikssundveien 29, 4770 Høvåg.

Du har vel sørget for å skaffe deg jubileums-utgavene av «Kilden» og «Det gylne evangelium» — vakkert illustrert av kristiansandskunstneren Arvid Bergstøl? Lørdag under Scott-dagene får du sjansen til en handel, og noen gode tilbud.

Selskabets leder har ordet	Side 2
Fra årsmøte på Lillesand Folkebibliotek	Side 3
Gabriel Scott Selskabets tur til Øyestad den 21. mai 2022 – i Anne og Alets fotspor	Side 4
Olsok	Side 5
En aktiv medarbeider og Scott-venn runder 90 år 20. august	Side 6
Gabriel Scotts Høvåg – merknader omkring Fant I og II	Side 7
Lisbet fikk ukjent barnedikt av Gabriel Scott	Side 9
Gabriel Scott - stadig i vinden	Side 10
Gabriels religionslærers mange forelskelser	Side 11
Gabriel Scott på Bragdøya	Side 13
«Somme tider saa sidder e aa tænker – og somme tider saa bare sidder e», sa Anne fra Bjørkely	Side 14
Etterlyser en sjelden utgave av Barkefletteren	Side 15
Bokliste	Side 16

Redaktør:

Jorun Vatland, mob. 481 59 741

Journalister:

Kirsten og Thor E. Hanisch
mob. 909 95 102

Forsendelse:

Harde Johannessen, mob. 907 59 519
hardej@hotmail.com

Layout/trykk: Trond Print Design as

**Styret i Gabriel Scott Selskabet
Leder**

Anne Bjørkvik, mob. 994 55 452
anne.bjorkvik@dahlske.vgs.no

Sekretær

Harde Johannessen, mob. 907 59 519
hardej@hotmail.com

Kasserer

Anders Bjørnholmen, mob. 986 67 724
signeanders@gmail.com

Styremedlemmer:

Peer Rødal Haugen, mob. 992 61 422
post@peers.no

Hilde Eskild, mob. 481 37 942
hildeeskild@gmail.com

Varamann

Ingjerd Modal, mob. 415 24 671
ingjerd.modal45@gmail.com

Webansv.:

Arthur Myhre Scott, mob. 415 39 789
icelandairwaves@gmail.com

www.gabrielscott.no

Forlaget:

Peer Rødal Haugen, forlagssjef
mob. 992 61 422
epost: post@peers.no

Eva Kristiansen, salgsmedarbeider
mob. 995 02 525
epost: eva@aktivinvest.no

Arne Henriksen, forlagsmedarbeider
mob. 909 56 054
epost: arhehenr@online.no

Arrangementskomité:

Signe Bjørnholmen, mob. 958 81 824,
May Robertstad, mob. 917 33 868,
Jens Stien, mob. 970 04 549,
Jorun Vatland mob. 481 59 741
Martin Birkeland, mob. 906 14 729

Valgkomité:

Signe Ø. Bjørnholmen, leder,
Ingjerd Modal, Elisabeth Dobey
Vara: May Robertstad

**GABRIEL SCOTT
SELSKABET**

Lederen har ordet

Kjære Scott-venner!

Sommerferien er over for min del, men fremdeles er luften mild her på Sørlandet. Det nærmer seg Gabriel Scott-dager, og vi planlegger kommende års aktiviteter. Gabriel Scott-dagene avholdes i år lørdag/søndag 10. og 11. september. Lørdag skal vi være på Høvåg bedehus, søndag er vi som vanlig i Høvåg kirke.

Anne Bjørkvik

I år satser vi på et nytt prosjekt som vi vil kalle «Min Gabriel Scott». Vi ønsker å fokusere på språket og fortellingene hans. Her er det mye å ta av! Etter innledningskåseri av Jon Selås med fokus på humor hos Gabriel Scott, vil styremedlemmer lese Scott-tekster de har et spesielt forhold til. Musikkinnslag vil også være preget av musikernes egne opplevelser av tonesetting til Gabriel Scotts dikt.

Utover høsten vil vi fortsette med dette prosjektet. Vi vil invitere til opplesning av ulike Scott-noveller og fortellinger. Vi skal utfordre kulturformidlere, litteraturskere og andre leseglade til å velge seg én Scott-fortelling og i tillegg en tekst av fritt valgt forfatter som de vil lese høyt for publikum. Vi håper å kunne skape god stemning, i tillegg til fortellingene serverer vi noe godt i glasset eller i koppen, og enkel fingermat. Alt vil kunne ligge til rette for at folk kan lene seg tilbake og nyte opplesning av noveller og fortellinger de kanskje aldri før har lest eller hørt lest. Det vil være en gylden anledning til en pause fra hverdagens kjas og mas og til påfyll av litteratur.

Dette opplegget er inspirert av Ibsen-museet i Grimstad, som har hatt suksess med tilsvarende arrangement knyttet til Hamsuns noveller.

Vi håper det vil slå an! Vi starter i Høvåg.

På Gabriel Scott-dagen i Høvåg bedehus er det kaffe og mineralvann som gjelder. Det er det god inspirasjon i. Videre utover høsten kan noen av oss kanskje la oss inspireres av Gabriel Scotts tekst (*fra Digte 1919*):

*Giv den bedrøvede vin –
kryst druens saft i hans vunde
og led hans trøtte og vaklende fot
ind i de saliges lunde.*

*Giv den bedrøvede vin –
dryp glemselens dug i hans minde
og bænk ham barmhjertig en stakket stund
blandt døve, stumme og blinde.*

*Giv den bedrøvede vin –
fyld bægeret op til randen,
at han kan drukne den jammer deri,
som røvet ham fast forstanden.*

*Giv den bedrøvede vin –
skjænk hjertet fuldt av dens flammer,
at han kan drukne forstanden med,
som voldte ham al den jammer!*

(i Digte 1919)

Jeg håper alle Treskopostens lesere har hatt en god sommer, og at vi ses til Gabriel Scott-dager og til høstens andre kulturelle begivenheter!

Lillesand august 2022, Anne Bjørkvik

Fra årsmøte på Lillesand Folkebibliotek

27 Scott-venner ble ønsket velkommen til årsmøtet av Anne Bjørkvik.

Årsberetningen fra Selskabet og fra forlaget samt regnskapet for 2021 ble godkjent, og så det var tid for valg. Valgkomiteens leder Signe Bjørnholmen gikk gjennom innstillingen, og denne ble godkjent. Styret og komitemedlemmer er som vanlig presentert i spalten på side 2. Vi gleder oss over at Hilde Eskild er blitt medlem av styret! Velkommen!

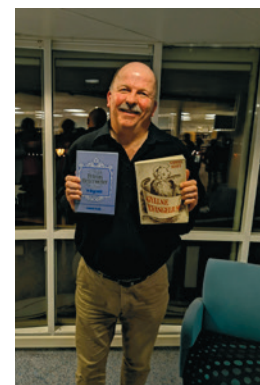
Etter matpausen viste Harde Johannessen filmen han hadde laget i forbindelse med at Svein Kleivane gjenfortalte *Det gygne evangelium* på Gabriel Scott Dage 2021 i Høvåg kirke.

Hilde Eskild

Gabriel Scott Selskabets nye styremedlem Hilde Eskild er forteller, lærer og forfatter. Fra 2000 har hun reist rundt i Norden med forestillinger, kurs og foredrag på festivaler og seminarer, og hun har også vært på flere turneer for Den kulturelle skolesekken. I kursene og foredragene hun holder er tema som berøres muntlig fortelling, ulike fortellerteknikker og litteraturformidling. Hun utviklet fortellerfaget «fantastiske fortellinger» da hun var folkehøgskolelærer. Hun har gitt ut flere bøker sammen med blant andre Benedicte Hambro om muntlig formidling, andre bøker med historier som kan formidles, og dessuten en biografi, *Kaffe, karamell og vaniljesaus* om sin somaliske svoger. Flere av bøkene har blitt utgitt i nye opplag.

I 2012 fikk Hilde Eskild både publikumsprisen og en bronsemedalje i NM i litteraturformidling, og i 2014 ble hun norgesmester. Hun er medlem av Norsk Fortellerforum.

Vi gleder oss over at Hilde Eskild er blitt medlem av styret i Gabriel Scott Selskabet!

Peer og Harde, alltid entusiastiske promotorer av Scott-litteraturen. Foto: TEH

Bildene er sakset fra Utdanningsnytt.no. Foto: Sondre Transeth.

- Et besøk på Lillesand Folkebibliotek anbefales!

Her er bilder tatt av noen av Scott hyllene under årsmøtet 16.mars. Foto TEH

Gabriel Scott Selskabets tur til Øyestad den 21. mai 2022 – i Anne og Alets fotspor

Av Ingjerd Modal. Foto: Ingjerd Modal

I lett overskyet vær møttes turdeltagerne ved Øyestad middelalderkirke, hvor innleid buss skulle ta oss videre på turen. Vi var invitert inn i kirken for å oppleve den gamle kirken fra innsiden. Kirken brant ned til grunnen i 1900. Bare de tykke gråsteinsmurene i gotisk stil stod tilbake etter brannen. Men ildsjeler sørget for at kirken igjen kunne innvies i 1902 – en utrolig historie. Jon Fløistad fortalte med stor innlevelse om ildsjelens store innsats, og kunne fortelle om gaver som var gitt til kirken av private og næringsliv i området.

Ingjerd Modal hadde deretter en liten innføring i Gabriel Scotts bok «Jernbyrden», som var bakteppe for turen. Henrettelsen av giftmorderskene Anne og Alet er hovedhistorien i boken. I denne kirken var det Anne og Alet ble konfirmerte, og hit var det prestene og bøddelen gikk etter henrettelsen av søstrene.

Kirken ligger ikke langt fra retterstedet.

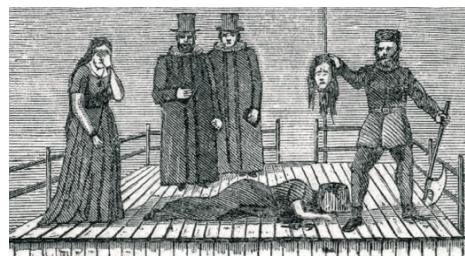
Med oss i bussen hadde vi kjentmann Jon Fløistad samt leder i Øyestad historielag, Harald Thygesen, og Even Karlsen. Det var Jon Fløistad som hadde snekret sammen opplegget for turen og skaffet informanter.

Bussen tok oss så med til Helle brygge. Det var her ferjen la til med bøddelen, prestene og de dødsdømte søstrene. De var hentet fra arresten på Haugerød i en ferje. Anne var svibrent med glødende jern nede ved Villumstad, og her på Helle, var det Alets tur. På vei opp til retterstedet passerte «vognlasset» huset til søstrenes foreldre, som for lengst er revet. Prestene, som var med, het Jens Pharo og Michael Wardan. Gamleveien opp til retterstedet var for anledningen nyklippet og lett å gå. Det var denne veien høyvogna med prestene, bøddelen og søstrene kjørte. Magne Sollie tok gjestfritt imot oss, og plasserte oss i sin vakre hage nøyaktig på retterstedet, der blodet fra Anne og Alet hadde farget jorden i 1771. Magne Sollie var en meget god forteller, og trollbandt oss alle med sin fortellerkunst.

Rett ved dette huset foregikk henrettelsen av Anne og Alet. Her bor nå Magne Sollie.

Så gikk turen videre langs Rv 407 til Vædingplassen der vi i sakte fart kunne se hustomten der enken bodde, som også ble et av ofrene i denne begredelige saken. Dette huset lå like ved Lerestvedtstrømmen i elva, og også her ble ei av morderskene knebet med glødende tenner. Like ved tok vi en stopp på busslommen på Lerestvedt, gården der Jon Fløistad er født og oppvokst, der vi kunne se nedover den vakre Nidelva som i følge kildene var full av robåter på henrettelsesdagen. Vi fikk en kort informasjon om landskapsbildet.

Tegningen er hentet fra Bentzens hefte 1874. Tillatelse gitt av Even Karlsen

Deretter gikk turen til fengselet på Haugerød. Planen var å spasere langs elva bort til fengselet, men det småregnet, så sjåføren på bussen mente det gikk an å kjøre oss et stykke på den smale veien fra hovedveien og bort til fengselet. Det ble en meget spennende tur på den smale veien, men om litt kunne bussen parkere nær fengselet. Vi gikk av bussen og da var det sluttet å regne.

Fengselet på Haugerød er fredet, og danner kjelleren i et privat hus der Rune Nilsen nå bor. Han hadde åpnet kjellerdøra for oss, og vi gikk inn i små grupper etter at Harald Thygesen hadde gitt oss en innføring i fengselets og stedets historie.

Harald Thygesen fra Øyestad historielag forteller om Haugerød fengsel. Han står foran fengselet. Det er rett bak ham.

Det er en sterk opplevelse å komme inn i dette gamle fengselet. De tykke, kalkede murene, steinbrisen og de bitte små vinduene gir deg klaustrofobi og angst. Herfra ville det være vanskelig å rømme. Den ene fengselscellen manglet dessuten vindu. Tenk å sitte her i månedsvis, ja kan hende årevis, i disse kalde, mørke cellene. Det var en bakerovn i det ytterste rommet. Harald Thygesen kunne fortelle av husverten, som bodde ovenpå, passet på fangene, og hadde betalt for det. Men mat til de innsatte måtte gå av hans lønning. Fangene var helt og holdent avhengig av vertens hjertelag der de satt innesperret.

Harald Thygesen kunne også fortelle at det spøkte i fengselet, og at flere hadde sett dette spøkelset.

Vi begynte nå å bli sultne, og bussen kjørte oss til Nidelv brygge restaurant hvor vi hadde bestilt fiskesuppe. Den smakte fortreffelig. Campingplassen ligger nær Willumstad der en av giftmorderskene hadde utført sin udåd.

På bussen på veien tilbake til Øyestad kirke hadde Even Karlsen ordet, og oppsummerte hele den tragiske historien som beretningen om Anne og Alet representerer. Den er usedvanlig godt dokumentert i boken «Anne og Alet. En kriminalhistorie fra Øyestad», ført i pennen av presten I. H. Bentzen og utgitt på Sørensens forlag i Arendal i 1874. Denne danner jo også bakgrunnen for Gabriel Scotts bruk av materialet i Jernbyrden, og han foretok flere reiser opp elva og foretok undersøkelser. At han tok seg noen få diktteriske friheter i Jernbyrden, kan vi med glede tilgi han. Her er Even Karlens link til tema:

<https://slekt.bygda.org/anne-og-alet-2/>

Olsok

Av Kirsten og Thor Einar Hanisch. Fotos: TEH

I alle år har det vært tradisjon at Olsok presten blir rodd fra Lillesand gjennom Kassenkanalen til Kirkebygga i Kirkekilen. Blant de som nylig har gjort den jobben er Signe og Anders Bjørnholmen som i mange år også har gjort stor innsats for Gabriel Scott Selskabet.

I år ble tradisjonen brutt ved at roturen med sokneprest Katrine Tallaksen Skjerdal i stedet gikk fra Kjøpmannsvik.

Det var Høvågs egen sokneprest Katrine Tallaksen Skjerdal som holdt Olsokgudstjenesten 29. Juli. I talen innledet hun med å nevne at flere fortellinger av Gabriel Scott hadde vært trukket på ved denne årlige begivenheten, som også i år var godt besøkt. Dette var viktige fortellinger fra Høvåg som stadig inspirerte også henne.

Så gikk hun naturlig nok over til å tale om selve grunnfortellingen om Hellig Olav som bildet ved siden av illustrerer. Som Kristus selv påvirket han flest etter sin død.

Elisabeth Ording med vakker sang og de entusiastiske musikerne Oddleiv Sandvik og Knut Ribe bidro flott til den gode stemningen i smeigeværet på Kirkebygga.

Sokneprest Katrine Tallaksen Skjerdal i midten over de medvirkende under Olsok feiringen i år

Etter Olsok feiringen var det ekstra fristende å ta en swim fra den idylliske badeplassen ved Kassenkanalen nær Scotts berømte og av mange barn fryktede Kassetassen og hans hevede kniv. Nydelig temperatur hadde sjøen, og manetfri og salt var opplevelsen.

Knut Ribe, Elisabeth Ording og Oddleiv Sandvik

Høvågs egen Arnt Georg Arntzen var som alltid til stede for å intervju folk om pågående begivenheter. Denne gang for Lillesandsposten.

En aktiv medarbeider og Scott-venn runder 90 år 20. august

Av Anders Bjørnholmen

Thor Einar Hanisch har bidradd, og satt spor etter seg med sine mange artikler og foredrag om Gabriel Scott og hans forfatterskap.

Sammen med sin Kirsten har Thor Einar nå i en årrekke vært Gabriel Scott Selskabets journalister. Treskopostens lesere har hatt gleden av å kunne lese innlegg, artikler og reportasjer, gjerne med bilder, signert K. og T.E.

En kan ikke annet enn å bli imponert over alt det de har funnet fram til av lesverdig stoff om vår forfatter. Fra mars 2007 til mars 2011 var Kirsten og Thor Einar, i tillegg Selskabets ledere.

Vi vil her få takke deg Thor Einar, for alt arbeid og innsats du har lagt ned for Gabriel Scott Selskabet.

Gratulerer med jubileet. Vi håper vi fortsatt får se og høre deg på våre fremtidige arrangementer.

Jubilanten Thor Einar i "solveggen" sammen med sin Kirsten

Vi Kirsten og Thor Einar har også selv et sangønske.

Vi synes at Gabriel Scotts Sommersang passer så godt nettopp denne sommeren da pandemien har sluppet mye av sitt tak på oss.

Sommervise

Av Gabriel Scott

Det staar en duft af tang og sjø
indover fjord og vig og land,
og tusen spæde blomsterblus
slaar ud i broget brand.
Fra fjeld til fjeld – fra tind til tind
har solen spændt sit silkespind.
Men yderst ud i fjæren
blandt vaade skjæl og glatte sten
der spanker kjelden vigtig om
på høie, røde ben!

Nu steiler sjøen yr og hvid
i foss omkring de sorte skjær:
der blinker sølv – der sprøiter guld
og flyger skum som fjær...
Og mellem seil og raa og mast
gaar solgangsvinden kast i kast,
og hvide maager svinger...
Langt ude slaar en ise hjul,
det blinker i dens krumme ryg,
som var den messing-gul.

Rundt kimingrandens fjerne ring
staar himlen som et kjæmpeskjold
og værner dagens lyse sol
mod nøk og draug og trold.
Og luften hvælver over jord
en sang af tusen fugles kor –
hør bare lærkens kvidren!
Selv meisen er blit spillemand
– vel er han ingen mester, men
er med saa godt, han kan.

Men segner dagens blus mod kveld,
ja, dør dens gyldne fakkels glans –
da pusler draug og trold i strand,
da holder havmand dans –
til himlens sidste rosensky
dør ud ved første morgengry,
og lyngens klokke ringer...
Da vaagner kjelden paa sin sten:
Ai - ! alt for længe har jeg nok
staat paa det ene ben!

Gabriel Scotts Høvåg

Noen merknader omkring Fant I og II

Av Kristine Gilje (1929-2020)

Dette Fant-foredraget har vi fått oversendt fra Kristin, Kristines datter. Hun skriver blandt annet: "Jeg vet at mor syntes det var vanskelig å holde foredrag om "de reisende". Hun hadde stor respekt for menneskeverdet og jeg synes foredragene hennes viser dette".

Gabriel Scott ble i sin samtid og senere i litteraturhistorien karakterisert som *hjemstavnsdikter*, selv om de fleste vil si at bøkene hans har et perspektiv langt utover et snevert geografisk område. Han var uten tvil den av de fire Sørlandsdikterne (brødrene Thomas og Vilhelm Krag og Olaf Benneche) som nådde lengst ut med sin diktning.

Samtidig er han den av de fire som flittigst har diktet Sørlandet og hjembygda med landskap, hendinger, personer og folkesjel inn i bøkene sine. Det er dette som gjør fortellingene hans så levende og «kjennelige» for oss, fordi vi ser landskapet for oss og føler oss i slekt med de menneskene han skaper.

I de aller fleste bøkene «stokker han om» på stedsnavn og hendinger for at det ikke skal bli alfor gjenkjennelig for lokalbefolkningen. Ikke alltid lykkes han. Jeg husker bl.a. min bestefar satt og kommenterte Barkefletteren: «Gabriel Scott husker feil der». Og så kom han med den lokale versjon av historien om Søren Røsnes. Det var ikke så lett å lure Høvågfolk!

Jeg synes også det er viktig å kommentere *språket* i Gabriel Scotts bøker, hvordan han bruker det. Her finner vi den gamle Høvågdialekten igjen, med ord (kraftuttrykk), setningsbygning og målføre. Det ligger som en klangbunn under hans sikre stil og beriker den. Mye av dette holder nå på å gå i glemmeboken.

Jeg vokste opp i Lillesand, og hadde en mor som «snakket annerledes». Det gjorde de også på Fleseid. Dagligtalen formelig krydde av sjømannsuttrykk og ordhell. Noen eksempler:

I Lillesand sa vi *mugge*, mor sa *jugge*; i Lillesand sa vi *bøtte*, på Fleseid sa de *pøs*, og like gjerne *dørken* som *golvet* og *køya* for *senga*.

Av faste ordhell husker jeg i farten: «Du ser ud som du skal a å stele høns!» - og - «Det herre går jo som å dræbe ormer!» - «Det var i gule brenninga» !

Mye av dette finnes faktisk i Gabriel Scotts bøker, jeg saks-er bare en setning fra Fant: «Han tarte ikkje treie på den handelen» (!)

I en tid hvor så mye særpreg og egenart forsvinner i vårt kulturliv, er det vel ganske fantastisk at ei lita bygd som Høvåg faktisk har nedskrevet så mye av sin egen dialekt - og det til og med av en stor dikter og stilist!

Så da jeg nå i høst satt på Fleseid og leste Fant, var det en sterk gjenopplevelse av barndommens rike og barndommens språk. Det var som jeg hvert øyeblikk ventet å høre bikkje-gnelder fra Klaua og se ei fantekjerring med ungene på slep komme opp fra Stranda--.

OMKRING FANT I OG II

LANDSKAPET

Som nevnt henla Gabriel Scott ofte sine bøker til bestemte steder på Sørlandet; Høvåg, Vestre Moland, Flekkerøya, Lillesand m.v. Men han «kamouflerte» stedene ved å stokke om på stedsnavnene, slik at geografien kunne bli temmelig forvirrende, for den som var lokalkjent.

Slik er det *ikke* i Fant. Her bruker Gabriel Scott hele sin store kunnskap om, og kjennskap til det sørlandske landskap fra den ytre skjærgården til langt inn i skogsbygdene i Indre Agder (Josefa) og plasserer sine personer der.

Men personene i Fant beveger seg først og fremst i skjærgården mellom Langesundsfjorden i øst og Harkmarkfjorden i vest, og hovedsakelig mellom Arendal og Mandal - der i følge Scott det *egentlige* Sørlandet ligger. Så her kan vi gå om bord i fanteskøyta, ta frem kartet og følge de gamle seilingsrutene fra Arendal til Grimstad, langs Hom-borside og Saltholmen og inn Asperøysund til Skallefjorden. Der følger vi Blindleia inn i Sundet (ved Justøybroa). Et stykke bortenfor ligger de to undervannsskjærene Osten og Kavringen, og Savholmen. (Savholmen kalte vi i min barndom Fanteholmen, fordi det alltid lå fanter der). Mellom Espevika og Subbernes på Justøysida står furuskogen fremdeles tett, så det går an å «knabbe ei god brenne» også i våre dager!

Når vi er kommet forbi Fjeldalsøya, er Leia ganske trang mellom Jonsøya og Hellesøya, men så vider den seg ut med utsyn utover og innover. Dette er Berseskjei. Nå er vi i Høvåg og ser innover mot Vieheia og Vårbergjlet, og herfra stikker begge Vallesverdfjordene inn mellom holmer og fastland. Utover ser vi Meholmen og skjærene utenfor Åkerøya, og kan lett ta oss ut til Brekkestø.

Og nå er vi i porten til den del av Blindleia med bygdene innenfor og skjærene utenfor der *dramaet* i Fant finner sted, mellom Berseskjei og Natvigtingen. Her er det lett å ta seg frem etter Gabriel Scotts anvisninger.

PERSONENE

1. Sebalduş sjel

Det er en kjent sak at Gabriel Scott brukte den legendariske Ambrosius Fant som modell for Sebalduş sjel. «Alle» kjente ham igjen etter beskrivelsen, og Ambrosius skal i sin tid ha truet med injuriersak mot Scott.

Jeg har ikke selv opplevd Ambrosius Fant, men hørte mange historier om han. Det meste har jeg hørt fra min mor og tante og miljøet på Fleseid som husket han og hans kone «Brose-Lena» meget godt.

Ambrosius ble regnet som selve «storkaksen» blant fantene. Han hadde stor skøyte og var høyt ansett i fanteverdenen. Han var regnet for å være rik, hadde penger på bok. Det var et syn, fortalte mor, når «Brosene» kom seilende nedover Leia en sommerdag, Ambrosius først på den største skøyta, og alle sønnene etter på mindre skøyter.

Fantene hadde sine faste oppankringssteder. Dersom det lå andre fanter der fra før, seilte «Brosene» forbi, og dersom det kom andre fanter og ville legge til der «Brosene» lå, heiste Ambrosius seilet og forlot stedet med hele sin flokk. Et av tilholdsstedene var Fleseidstranda, og hele familien var velkjente innslag i livet på gården. Ambrosius har sittet i vår stue på Fleseid og fortalt spøkelseshistorier til hårene reiste seg på hodet til ungene som hørte på!

Ambrosius hadde mange sønner med til dels velklingende navn: Blant dem min mor husket var: Makonenni, Tistran, Jakob og Stenberg. Men ingen Fændrik! Makonenninavnet finner vi på første side i Fant, men Fændrik er nok skapt av Gabriel Scott, der han har samlet en god del av de mindre tiltalende karaktertrekk hos fantene i en og samme person.

Etter det jeg har hørt, slo de fleste av Ambrosius' etterkommere seg til på land i Arendal/Fevik-distriktet og ble bra og lovlydige borgere.

2. Griffenfeldtene

Etter det min mor har fortalt, hadde «Brosene» en konkurrent i Griffenfeldtene. De var av mer «fantaktig» kaliber, kjent for slåssing og knivbruk. Det er helt på sin plass når Gabriel Scott i boka lar en av dem sitte inne.

3. Josefa

Josefa har neppe noen spesiell person som modell, men det skjedde iblant at enkelte ungjenter lot seg lokke ut i fantebåtene og led mye vondt. Bl.a. var det en som var oppfostret på en gård i Høvåg, som rømte i fantebåten i 16-17 års alderen. Henne husker jeg godt.

HANDLINGEN I BOKA

Som han pleide, har Gabriel Scott også i Fant vevet sammen virkelige og oppdiktede hendelser og skapt et dikterverk. Dette gjelder også for de dramatiske høydepunktene i boka.

1. Det store hummertyveriet

Etter lokal tradisjon fant det sted i Furøysund, ikke ved Hellesøya. Det kan nok stemme, for hummerfiskerne på Åkerøya hadde dusinvis av kister liggende i Furøysund. Det var Griffenfeldtene som gjorde det, ikke Brosene.

2. Den kalde vinteren i Fleseidstranda

Den husket min mor meget godt. Fantene hadde det fælt, frøs og sultet, men var også, som rimelig kan være, en

stor belastning på de fastboende, spesielt på Fleseid og Åkerøya, men også innover på Hellevik, Holte og Ørslund.

Det verserer også en historie om at min bestemor og hennes svigerinne tok imot et barn under kummerlige forhold, og siden fikk det døpt i Høvåg kirke. Men om dette skjedde den kalde vinteren, vet jeg ikke. Men jfr. Matilde som ble tatt hånd om borte ved Grimstad, og Gustava som fikk et barn på Kvanneid, og skildringen av barnedåpen etterpå.

3. Mordet i Fleseidskauen

Dette er nøyaktig stedfestet. Etter Scotts beskrivelse må Fændrik ha gått i land et sted mellom Bjønnvika og Haugevik og kommet seg først til Haugeviktjønnna. Etterpå har han gått videre innover skauen til han kommer til den lille tjønna som heter Hamtjønn. Den ligger like ved Henriksskjell i byttet mellom Fleseid/Haugevik/Holteskauen. Der ble mannen skutt. Etterpå tok Fændrik motorsjekta og dro rett ut til havs fra Furøysund mot Bøkslene – de velkjente skjærene som strekker seg fra Øykholmen, og utover og vestover mot Tronderøy og Tronderøyskjærene. Her omkom Fændrik.

(Bøkslene har vært som et værmerke på Fleseid. Når «det bryter på Bøkslene», var det uvær i vente). Lenger ute, men noenlunde i samme lei, var det Rio de Janeiro ble torpedert 8. april 1940.

Historien om mordet og Fændriks drukning er trolig ren diktning. Jeg har aldri hørt noen fortelle om noe mord i Fleseidskauen eller om en fant som omkom utenfor Bøkslene. Slike hendelser måtte jo i tilfelle ha satt spor.

4. Josefas livsslutt

Dette bygger igjen på en virkelig hendelse. Folk i Lillesand husker ennå den vinterdagen da likene av en gammel mann og ei ung jente ble båret i land, etter at skøyta deres ble skåret ned av isen. Barn har jeg ikke hørt om, men kaptein Ugreia var visstnok en kjent skikkelse. Hendingen er stedfestet til en eller annen plass på den smale strekningen av Blindleia, mellom Grisøya og Skallefjorden.

KOMMENTAR TIL SLUTT

Gunvald Opstad kritiserer i sin bok «Udav reisendes folk» Gabriel Scott for et diskriminerende og nedlatende syn på fantene og alt deres vesen og mener dette vises tydelig i Fant.

Jeg synes det er en redelig og fargerik skildring av en folkegruppe på «utsiden» av samfunnet. Den er i allefall et genuint kulturhistorisk minnesmerke over en tid som er forbi, heldigvis.

For oss som husker den tiden, er den kjennelig og ekte.

OPPFORDRING!

For rask kommunikasjon med Selskabets 400 medlemmer om nye arrangementer m.v., mail da inn din e-postadresse til Harde Johannessen, hardej@hotmail.com

Lisbet fikk ukjent barnedikt av Gabriel Scott

Av Harde Johannessen

Jeg treffer Lisbet Norderhaug i hennes hjem på Refstad i Oslo. Da hun var 10 år skrev hun med Gabriel Scott, og fikk tre brev fra ham. Jeg har på forhånd fått kopi av brevene, og har vært og sett Sorgenfrigaten 7b på Majorstuen hvor hun bodde som barn.

-Det var på nyåret i 1953, og vi leste *Sølvfaks* på skolen, forteller Lisbet. Vi hadde en lærer som var flink til å lese og fortelle så elevene ble interessert. Jeg spurte henne om jeg kunne skrive til forfatteren. Så hjalp hun meg å finne adressen. Jeg hadde *Sølvfaks* hjemme også. Det var rene jenteklasser og gutteklasser på Majorstuen skole den gang.

Jeg var egentlig ikke så opptatt av dyr, og hadde ikke noe dyr selv, for vi bodde jo midt i byen. Det eneste jeg hadde var en undulat, som jeg var veldig redd for. Jeg har litt skrekk for fugler som flyr rundt i rommet, så den måtte luftes når jeg ikke var hjemme. Men jeg hadde en venninne som hadde en katt som fikk unger, og de kattungene var jo kjempesøte. Jeg var et litt sjenert og engstelig barn. Jeg var litt redd for de kattene som hoppet opp på meg. Det var noe annet å lese om *Sølvfaks*. Det ble en opplevelse av dyr på en helt annen måte enn når en treffer dem.

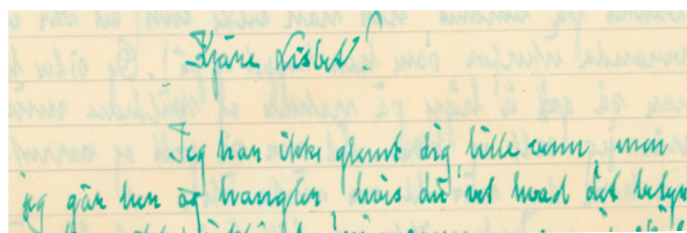
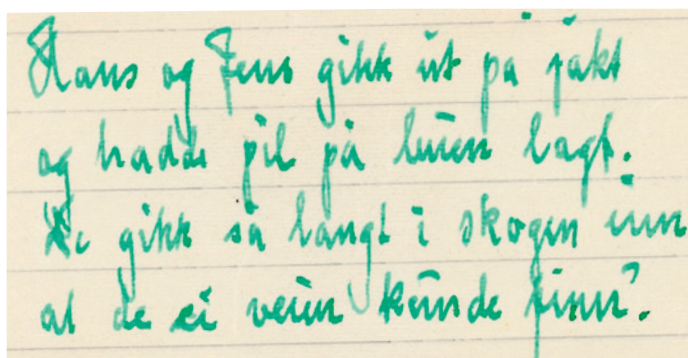
En måned etter kommer et nytt brev: «Kjære Lisbet! Jeg har ikke glemt dig, lille venn, men jeg går hen og hangler, hvis du vet hvad det betyr, og kan ikke riktig ta mig sammen som jeg skulde. Og det vil enda ta noen måneder, før jeg blir ferdig med denne trettheten og kan ta på å arbeide igjen.»

Mange takk for det nydelige brevet ditt med de mange fine blomstene, jeg har aldrig fått sånt pent brev i mitt liv! Neste gang skal jeg prøve å finne på noe til dig, men det blir nok ikke før langt ut på sommeren.

... Jeg har hatt mange hunder også, især var det en, som hette «Pan» og som var så kameratslig som en god venn – men ellers er jeg mer glad i katter. Markusen kom flere ganger om dagen og banket på vinduet, når han vilde inn (det var en veranda utenfor, som han hoppet op på). Og siden likte han så godt å ligge på nakken og skuldrene mine, når jeg satt og skrev. Det var så godt og varmt å ha ham der når det var vinter ute.

I juni kommer det siste brev: «Og tusen takk skal du ha for det pene brevet du sendte med diktet og alle bildene!» - Jeg kan ikke huske hva diktet handlet om, sier Lisbet, men det var sikkert noe natur, om sola som skinte på bladene, eller noe sånt. Scott fortsetter «Jeg vet ikke akkurat hvor gammel du er, men jeg laget også noen småvers, da jeg var 9 – 10 år. De var nok ikke gode, men ett av dem begynte sånn:

Hans og Jens gikk ut på jakt
Og hadde pil på buen lagt.
De gikk så langt i skogen inn,
at de ei veien kunde finn'.

«Kjære Lisbet! Jeg har ikke glemt dig, lille venn, men jeg går hen og hangler, hvis du vet hvad det betyr...»

Gabriel Scott skriver først kort, fordi han nettopp har kommet tilbake fra 4 - 5 uker på sykehus i Bergen. «Kjære Lisbet! ... Den siste katten jeg hadde hette Markusen og var den gildeste og klokeste katten jeg har hatt. Han blev 15 år gammel, da fikk han noe gift i sig og døde, ellers hadde han sikkert levet i flere år enda. Og nu vil jeg ikke flere puser ha, for Markusen var blitt som et helt lite menneske og forstod en hel del ord. Og det får jeg vel ingen andre til å gjøre. Mange hilsener og takk for brevet fra din venn Gabriel Scott.»

Det skulde jo hett «finne», men den gangen var det lov å utelate en stavelse eller en bokstav når du satte apostroftegn – et slags komma oppe i luften. Det brukte de gamle dikterne, når det knep – og så gjorde jeg likesom de. Men du gjorde det ikke, for det var bare noe tøv, derfor var du flinkere enn jeg. Og nå må du leve og ha det godt og være hilset mange ganger fra Din gamle venn Gabriel Scott»

Jeg trodde jo ikke at mitt dikt var bedre enn Gabriel Scott sitt, men det var morsomt at han skrev det sånn. Brevene betydde virkelig mye for meg. Jeg er så takknemlig. Det var nok det at han tok seg tid til å skrive til meg som betydde mest - jeg, en liten ukjent pike i Oslo. Han tok meg på alvor og var så vennlig. Tenk at en gammel mann syntes det var hyggelig å ha kontakt med meg. Den humoren og varmen ble jeg betatt av, faktisk. Jeg har ikke vært så bevisst på det, men har forstått det i ettertid. Han viste en slags glede og optimisme.

Jeg jobbet som veileder på forskjellige asylmottak, og som lærer ved Rosenhof voksenopplæringscenter. En lærer har veldig stor betydning og påvirkningskraft. Vi skjønner kanskje ikke alltid hvor mye vi voksne betyr for barn, slik Gabriel Scott betydde for meg.

Vi bodde først i Sorgenfrigaten 10. Og så flyttet vi over gaten til 7 b. I nr 10 var det en bakgård med et lager med ved - og mange rotter. Folk kom dit med hest og vogn og hentet ved og koks. Det var jo ikke så mange biler som nå. Vi kunne leke midt i gata.

Jeg leste Truls Erik Dahls Scott-biografi før dette intervjuet, så nå kjennes det som vi var en type åndsfrender. Han var opptatt av natur og opplevelser, følte at naturen var hellig, at det guddommelige uttrykker seg gjennom naturen, ikke gjennom kirker og prester. Som barn pleide jeg å sitte og se ut av vinduet mot bakgården i Sorgenfrigaten 7 b, hvor det var noen enslige bjørketrær. Jeg husker at jeg følte

Lisbet Norderhaug

sånn kontakt med de trærne, akkurat som om de var mine venner.

Ganske tidlig følte jeg avstand til søndagsskolen som var noe forferdelig kjedelige greier. Alt dette med kirke og religiøsitet og bibel fikk vi jo på skolen også. Det var vanskelig å godta at det kunne være sånn. Men jeg trodde jo på en slags gud da, men ikke den guden. Det er morsomt å tenke på nå som jeg har lest om Scotts Spinoza. Jeg tror Spinoza viste seg i Scotts ro og varme og vennlighet. Det er helt underlig å høre seg selv si det, men jeg tror jeg nesten følte jeg var i slekt med ham, nå som jeg har lest om Scotts forhold til Spinoza. Jeg tror Spinozas filosofi og synet på naturen som hellig også kom til uttrykk i Scotts natursyn, og hans ro og varme og vennlighet.

Gabriel Scott - stadig i vinden

Av Kirsten og Thor Einar Hanisch. Foto TEH.

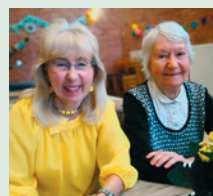
- Kristiansands og Ågerøyas populære skuespiller Giert Werring er stadig i kreativ aktivitet med Baldrian og Musa Dukketeater og er spesielt glad i å opptre på Kilden Teater og Konserthus. Rett som det er trenger de pensjonisten Giert også i andre sammenhenger. Noen ganger må han da sminke seg eldre enn han faktisk er. Giert har et forhold til Gabriel Scotts litteratur som omfatter mer enn Kilden, men er svært glad for at arenaen Kilden fikk navnet Kilden og ikke f. eks Nøysomheten som noen tenkte seg. Selv om det kunne hevdes at Fiskeren Markus i Kilden var aldri så nøysom og det å være nøysom var en dyd på Sørlandet. Den dyden er nå forsvunnet synes Werring og det beklager han før han ilet avgårde for å vanne tre Werringgraver på Oddernes kirkegård.

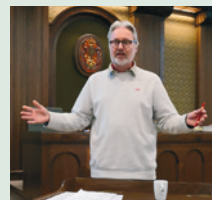
- 12.mai ble professor Geir Heivoll, en av mange som holder foredrag for UiA Senioruniversitetet i Kongens Senter, takket med Jubileums-utgaven av Scotts berømte Kilden med Arvid Bergstøls illustrasjoner. Styrets Maria Viken fikk blomster for alltid nydelige deklamasjoner av dikt.

- To Scott entusiaster påtruffet under kirkekaffe i Søm Kirke. Inger t.v. har journalistutdanning fra Gimlemoen, spiller piano og gitar, liker Rap og å undervise i norsk og historie på Høvåg skole, bl. a. barnebarna til Ingerd Modal. Amborg har lest Kilden mange ganger og sa at alle bør ha lest Kilden.

- Reidar Mosland under Christianssands Byselskabs Årsmøte på Rådhuset, som nylagt leder av Selskabet og fortsatt som redaktør av årsskriftet "Historier fra Kristiansand", en kjenner av Sørlandsforfatteren med bestemor Jenny Bjørnholmen fra Bjørnholmen i Høvåg.

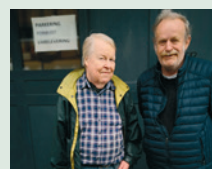
- I tilknytning til Fylkesbiblioteksjefens konferanse "Aldersvennlig bibliotek" på Hotel Norge i Lillesand 24/11-21 nevnte en av paneldeltakerne på temaet Leseombud/Språkkafevertter, Haldis Sellevåg, Arendal, at moren hennes fikk Gabriel Scotts Kilden - eller Brevet om Fiskeren Markus av henne og at den ble som en Bibel for hennes takknemlige mor.

- 30 sangere i Grim og Hellemyr koret "De som synger" sang bl.a. Gabriel Scotts "Morgenstund har gull i mund" under korets nydelige vårkonsert i Grim kirke 11.mai. Dirigent er Solveig Waage.

- Utenfor Kongens Senter 12.mai knipset teh Sjømannsforeningens Bernt Petersen og Ove Lid. Ove t. h. er skipsføreren som har seilt på alle hav og har lest alle Gabriel Scotts bøker og Bernt har også hatt stor glede av flere.

Gabriels religionslærers mange forelskelser

Av Harde Johannessen. Artikkelen er godkjent for trykk av Scott-familien.

Da Gabriel Scott Jensen, som han het da, gikk på Kristiansand katedralskole i 1890/91 skrev han en injurierende historie om sin religionslærer Adolf Jørgen Fog (1837-1917) sine 17 mislykkede «minutt-forelskelser» i studentavisen «*Iduns-Æblet*».

Fog hadde vært lærer på diverse skoler fra 1862 til 1872, og deretter prest til 1882, da han fikk avskjed på vartepenger på grunn av svekket helbred - eller «gikk på NAV» som vi ville sagt i dag. Etter to år på vartepenger ble han lærer ved Kristiansand katedralskole, inntil han igjen gikk av på vartepenger i 1888. Så kom han tilbake i 1890 og var lærer i åtte år, inntil han gikk av på vartepenger for godt.

I 1890 er Fog 53 år. Ved folketellingen 1/1-1891 bor han i Tollbodgata 39 i 2. etasje sammen med to av sine eldre søstre og ei tjenestejente på 16. Her leier han noen år av klokker Knud Thorsen Bydal som bor i 1. etasje. Huset gikk med i bybrannen i 1892. Senere var det fyllarrest her i mange år.

Adolf Fog bodde der det senere ble fyllarrest. I bakgrunnen ser vi Kristiansand rådhus med flagg på taket.

I «*Iduns-Æblet*» for 27. oktober 1890 står det at Fog nå er kommet tilbake som lærer ved skolen. Gabriel benytter umiddelbart anledningen til å skrive om ham. Det står ikke Gabriels navn under teksten, for alle skrev under pseudonym, men det er ingen god grunn til å tvile på at det er hans tekst. (Se min argumentasjon i artikkelen om hans ungdomsskuespill i forrige «*Treskoposten*».) Denne er skrevet under pseudonymet «*En Tyrk*». Historien blir annonsert slik: «*En roman om Fogs merkelige opplevelser og hendelser paa hans sidste reise er udkommen i bogladen. Pris 7 kr., pragtbind 10 kr.*».

Det er ren fantasi at det blir en trykket bok, for Gabriel Scotts første bok kom 7. desember 1894. Historien kommer som føljetong i «*Iduns-Æblet*» over fem uker fra 27. oktober 1890. Det meste av det Gabriel skriver i «*Iduns-Æblet*» har god kvalitet, men Fog-historien preges mer av barnlig, poetisk delirium, som minner om det Truls Erik Dahl skriver på side 34 i sin Scott-biografi: «Gabriel er ustoppelig i sin fortellertrang. Historiene kommer fullt ferdige ut av munnen på ham.» Gabriel beskriver Fog som en person med stor selvtilitt og liten selvvinnsikt, litt som St. Peter i *Det gylne evangelium*. Etter fjerde uke med føljetong er det en del medstudenter som har fått nok:

«*Efter manges ønske vil forfatteren af Fogs, som han kalder dem, merkelige oplevelser, gjøre os en stor glæde ved at slutte disse langtrukne, indholdsløse artikler, der kun handler om minutsforlivelser, dueller og andre for en geistlig upassende ting. Mange synes ogsaa, at det er lidet passende at skrive saaledes om en lærer, selv om han i disciplenes øine er utaalelig. Hvis stemningen skulde vise sig at være derfor, vil disse stykker ikke mer blive optaget. Red.*»

Dermed korter Gabriel inn resten av historien til et avslutning-kapittel der de siste ni forelskelsene beskrives slik: «... saa forlibte han sig i resten af de sytten.»

I 1890 gikk flosshatt-tiden mot slutten. Mange av Kristiansand katedralskoles lærere skiftet hatt fra bildet i ca. 1890 til det i 1895. Adolf Jørgen Fog står ytterst til venstre på begge bildene.

Kristiansand katedralskoles lærere ca. 1890, tidligst oktober 1890. Fog til venstre.

Kristiansand katedralskoles lærere 1895. Få har flosshatt. Fog til venstre.

Uddrag af Fogs merkelige oplevelser og eventyr paa hans lange reise.

Fortale

Ungkarlen Jørgen Adolf Fog er lærer, religionslærer ved Kristianssands Kathedralskole. Han har været præst, men tog sin afsked anno 18.. og er nu adjunkt. Rig er han, og da ferierne kom, ansøgte Fog om stipendium; hvilket øieblikkelig bevilgedes og vips! reiste Fog. Han besøgte ret mange hoteller og spisekvarterer paa sin vei og oplevede ogsaa ret meget, om end ikke saa meget som Gulliver og Münchhausen. Men hans hændelser er morsomme, og denne roman vil bevidne det; der forekommer ikke mindre end 17 – sytten – elskovshistorier i den, saa den er meget spændende; men hvortil alt dette? Læseren vil nok selv kunne bedømme bogen, naar den er udkommen.

Kap 1

Det var en vakker julimorgen, da jeg saa Fog bagefter 2 sjauere, der belæssede med hans svære kuffert, pustede som hvalfiske, drage nedover mod bryggen hvor dampbaaden laa og peb. Efterat have betalt sjauerne en anseelig sum, der lettede lidt paa hans pengepung (han havde forresten mange punge med sig), dampede baade adjunkten og dampbaaden afsted. Fog dampede paa sin pibe, dampbaaden med sin skorsten. Der blev sjø, Fog blev sjøsyg og slugte i vildelse sin pibe, den anden dag trak han den dog ud; ja, det kan være det samme, hvor den kom ut henne. Dog sjøsygen holdt op, og da dampbaaden kom til den næste by, dampede Fog hjertelig fornøiet paa denne merkelige pibe.

Kap 2, hvori der forekommer 4 elskovshistorier.

‘Sei der’, raabte Fog efter en sjauer, ‘her er to kroner, bring saa min kuffert op til hotel “Norge”. Sjaueren takkede, og straks efter ser vi ham pustende gaa ind i hotellet med kufferten. Imedens snakkede Fog med hotelværtens datter. ‘Ja, min skønne jomfru, de maa give mig et smukt, godt værelse, og kom saa straks ind til mig med kafeen.’ Fog smilede skjælmisk og forsøgte at blinke med det ene øie, men lukkede begge. Men tænk, jomfruen rødmede ikke det mindste! Fog blev anvist et værelse, og kort efter kom jomfruen ind med kaffen. Fog forsøgte atter at smile skjælmisk og lagde sin arm om hendes liv, men ‘Isch’ skreg pigen og løb.

En stund efter kom en anden pige ind, for at lægge i ovnen. ‘Min søde skat’, begyndte Fog. Fornærmet reiste pigen sig. ‘Omforladelse’, fremstammede elskeren, og da pigen gik, sank han med sønderknust hjerte ned paa en stol. Men Fog trøstede sig snart, ‘kommer tid, kommer raad’, tænkte han og gik ud i byen dampende paa sin berømte merskumpibe. Men vips; der kom et vindpust, og hans flos trillede ud i rendestenen.

Nu er Fog meget stivbenet, og han skreg derfor til en gadegut: ‘Hei du, her er 50 øre, tag saa op min hat!’ Men idetsamme kom en bikje og tog hatten i flabben: Fog saa den aldrig mere. ‘Fanden’, sagde Fog; han bandede for første gang i sit liv. Men derpaa gik han over gaden og købte en svær panamahat. Jomfruen, som han handled med, var ikke pen, men Fog er heller ikke bekjendt for at være nogen skønhed. ‘Bedste pige, det er et velsignet veir i dag’, begyndte Fog. ‘Ja’, sagde pigen og blaanede af vrede. Den nærsynede Fog

troede, at hun rødmede, og af glæde begyndte hans hjerte at tikke som et gammelt vækkeuhr, og han forsøgte at blinke med den ene øie, men atter lukkede han begge.

Idetsamme kom hattemageren ind, og med smilende øine tog Fog afsked. Med det samme han kom ud mistede en ung frue, der tilfældigvis kom forbi, en pakke, og den stivbenede Fog kastede sig resolut ned paa fire og tog den op. Da han igjen var paa to, vilde han følge damen hjem, men idetsamme kom hendes mand.

Kap 3, hvori man faar høre, at en “geislig” duellerer.

Fog lagde ikke merke til manden og fortsatte sin vei med hamrende hjerte ved siden af den vredesrødmende frue, som han tog for en frøken. ‘Smukke frøken, hvor bor de: tillader De mig at ledsage Dem hjem?’ sagde han. ‘Omforladelse min herre, hvor bor De? Paa sidssygehuset, ikke sandt?’ ‘Rager Dem ikke’, svarede Fog vred. Den anden greb ham i kraven: ‘Damen er min hustru, De har fornærmet hende (Fog blev herved saa grøn i hovedet som en potetesstængel) og jeg udfordrer Dem til duel. Vælg De vaaben, og vi gaar til “Aspelunden” med det samme.’ Fogs laar dirrede, da han spurgte, om dueller var tilladt. ‘Nei’, svarede udfordreren rasende. ‘Saa vil jeg ikke synde’, sagde den geistlige. ‘Jeg skal lære Dem at synde’, sagde ægtemanden og puffede Fog ind i en drosche, sprang selv efter og befalede at kjøre til “Aspelunden”.

Paa veien købte de to pistoler, og Fog maatte saa nødig han vilde, betale den ene af dem. De holdt paa bestemmelsesstedet. Kudsken fik sine kroner og kjørte. ‘Vi tæller høit til tre og saa fyr!’ sagde Fogs modstander. Fog tog pistolen. De gik tyve skridt fra hinanden. ‘En’ – ‘en’, sagde Fog bagefter med skjælvende røst. – ‘To’ – ‘to’, brølede Fog og kastede sig næsegrus ned i en grøft. – ‘Tre’ – ‘tre’, skreg han i grøften, og begge skud gik af. Fogs gik naturligtvis i luften, men den anden skjød hælen af Fogs sko, da han sprællede i grøften. Den “saarde” reiste sig.

‘Hvis De vil, skal vi være venner nu,’ sagde den fremmede, og det vilde Fog gjerne. De gik da hjem til ægtemandens hus, og saa sendtes skoen til skomageren. Medens denne satte ny hæl paa, forlibte Fog sig i tjenestepigen og stjal en kys fra hende. Men hun – O ve! Hun gned den “klissede kys” væk og sprang. Stakkels Fog, han havde aldrig lykke i kjærlighed, han gjorde ingen lykke hos det smukke kjøn.

Kap 4, der handler om en merkelig luftreise

Da Fog samme aften gik hjem og lagde sig, filosoferede han hele natten om sine lykkelige og ulykkelige hændelser, og kom til det resultat, at skjæbnen var ham gunstig. ‘Den reddede jo mit liv,’ tænkte Fog. – Derpaa sovne han ud paa morgensiden, vaagnede kl 8, klædte sig paa, betalte for sig i hotellet, gik ombord i dampskibet og reiste. Han blev naturligtvis sjøsyg, bed i vildelse hovedet af sin pibe og kom til det resultat, at skjæbnen nok ikke var ham saa gunstig alligevel.

Da dampskibet ankom til byen .... var Fog endnu ikke kureret, og saa blev han liggende. Han lod dog sit tøj bringe iland. Men da Fog stadig sov, og kapteinen glemte at varsko ham om naar dampskibet reiste, saa kom Fog ikke iland, og da han blev frisk, befandt han sig allerede et langt stykke paa vei i modsat retning af sin reiseplan. ‘Død og snyde,’

tænkte Fog. Han bandede for anden gang i sit liv. – Da det siden begyndte at regne, tog Fog sin paraply frem og vandrede op og ned ad dækket. Et stærkt vindpust greb paraplyen og rykkede i den, Fog holdt igjen af alle kræfter, skibet krængede i det samme over og saaledes hævedes han lidt efter lidt op fra dækket og svævede en stund i luften til han faldt ned paa et skjær.

Her sad han nu til en fisker fik tag i ham og forbarmede sig over stakkelen. Heldigvis havde Fog penge med sig, og han kom tilbage til byen, hvor tøiet var, og her levede han paa 'skinke, redikker og appelsiner og pamesamer', som han siden sagde. Han kom nu til det resultat, at skjæbnen var ham gunstig. Han blev i byen tre dage, forlibte sig i tre piger paa engang, men saa blev han atter reiselysten, sagde byen farvel og reiste videre.

Kap 5, hvori en romantisk kjærlighedshistorie forekommer.

Endelig ankom da Fog til sit bestemmelsessted (et sanatorium), og her tilbragte han resten af ferien. – Pastoren syntes, at han blev som barn saa deiligt var der. Da han havde været der en uges tid, saa opgjorde han med sig selv, at han en dag vilde gaa ud at pille – blaabær.

Dette gjorde han ogsaa, efterat han først havde laant et spand, av en dame, der skulde hjælpe ham at finde veien. Begge disse, Fog og frøkenen, vandrede nu side om side i det grønne. Fog svingede glad sit spand, og damen lo af Fogs sælsomme fagter. Endelig ankom de til blaabærpladsen. Galant udbredte Fog sit – lommetørklæde, - for at damen skulde sidde derpaa, og hun satte sig da paa dette.

Efter at have spist bær en stund begyndte Fog at træde blaabær paa et straa, og da det var fuldt, rakte han de halvknuste bær til sin dame. Hun smilede til den gamle, og denne lagde sig ned paa maven i græsset og sprællede som en kaad gutunge. Saa revnede endelig hans bukser. Fog mærkede det ikke. Damen lo mere og mere, for riften blev større og større. Fog saa op og lo, damen lo, de lo begge to; men med det reiste Fog sig, gik hen til damen og satte sig ved hendes side, friede, fik nei og besvimede.

Damen skaffede folk til, de bragte Fog hjem. – Dog, Fog kureredes ligesaa hurtig fra besvimelsen som i hjertet, og før han reiste hjem igjen, saa forlibte han sig i resten af de sytten, og saa

reiste han
til Kristiansand
den store stad,
og han forbandede der,
dem, som han havde havt kjær
og var saa lige glad.

Ende
En Tyrk

Kilder:

"Iduns-Æblet", på Statsarkivet i Kristiansand. Kristiansands katedralskoles historie 1642-1908 av Einar Aas. Kristiansands bebyggelse og befolkning i eldre tider – bind 4, av Karl Leewy. Folketellingen for 1/1-1891.

www.myheritage.no

Scott-boksalg på Bragdøya

Jens Stien forteller:

Jeg har vært med i Bragdøya kystlag i Kristiansand i mange år. Vi er en del av Forbundet Kysten. I juli var det landsstevne på Bragdøya i fire dager. Jeg opplever at kystlagene har mye til felles med Gabriel Scott Selskabet. Derfor fikk jeg styret med på at vi skulle delta med en bokstand. Vi var flere som byttet på å sitte på bokstanden de fire dagene. Vi hadde gode tilbud på de mest kyst-relaterte bøkene, og solgte bøker for 14 500 kroner, noe vi var veldig godt fornøyd med.

Kystlaget hadde mange aktiviteter for barn og voksne, og mange foredrag og salgsboder. Her var demonstrasjon av båtmotorer, laging av tønner, søm av seilduk, og masse annet. Jeg tror aldri jeg har sett så mange flotte båter ved Bragdøya før. Og det var mange artige mennesker å treffe. Bragdøya er populært sted å bade og å sole seg, eller å ta en dagstur.

Jeg traff ei dame fra Mandal som leset Kilden hver vår. Det hadde hun gjort i 50 år, ellers ble det ikke sommer for henne. Det er ganske mange som leser Kilden hvert år. En mann hadde ei t-skjorte med motiv for kystlaget sitt med årstallet 1896 som det var stiftet. Derfor kjøpte han Scotts bok «Vester i skjærene» som kom ut nettopp i 1896.

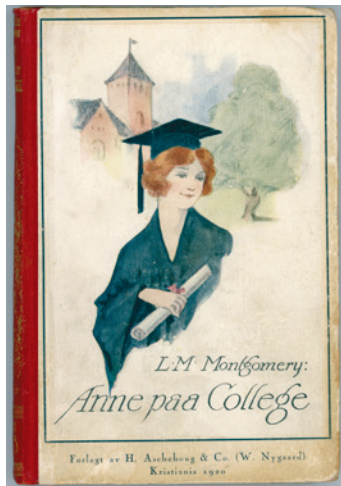

«Somme tider saa sidder e aa tænker – og somme tider saa bare sidder e», sa Anne fra Bjørkely

Av Harde Johannessen og Jørgen Lunde

Uttrykket kjenner vi som fiskeren Søren sin avslutningsreplik i Gabriel Scotts bok «*Barkefletteren*» (1931). De fleste av oss har vel trodd at det var Scott selv som hadde funnet på uttrykket, men det ble brukt av en gammel fisker i staten Maine (USA) allerede i 1905, og har blitt sitert mange ganger siden.

Gabriel Scott kan ha plukket opp uttrykket i en av Anne-bøkene av L. M. Montgomery, «*Anne paa College*» da den kom på norsk i 1920. Her sier en kusk: «Snart sitter jeg og tænker, og snart bare sitter jeg her.» Boka ble utgitt av Aschehoug. Fra 1902 til 1920 ga Scott ut bøker på Aschehoug, og fra 1921 på Gyldendal. Scott pleide å få mange av forlagets bøker som julegave, og har sannsynligvis fått denne til jul i 1920. Boka kom i ny utgave i 1956 med ny tittel «*Anne drar fra Bjørkely*». I den utgaven er uttrykket strøket.

Kjære sitatforsker!

Jeg nyter å slappe av og dagdrømme, så derfor har jeg alltid blitt tiltrukket av følgende uttrykk: «*Sometimes I sits and thinks, and sometimes I just sits.*» Dette uttrykket er blitt kreditert A. A. Milne, skaperen av «*Winnie the Pooh*» (1926) og baseballspilleren *Satchel Paige*. Likevel er jeg litt skeptisk fordi jeg ikke har klart å finne korrekt dokumentasjon eller brukbare referanser. Kan du hjelpe meg?

Svar:

Vi har funnet uttrykket brukt tidligst i februar 1905, av flere aviser som «*The Pittsburg Press*» i Pennsylvania¹ og «*The Buffalo Sunday News*» i New York², og «*The Boston Record*» i Massachusetts, hvor det står «*En rik kjøpmann som nettopp var kommet tilbake fra Maine, fortalte at han hadde spurt en gammel fisker som bodde i en vinterkledd landsby, hva han gjorde om kveldene. Svaret lød: 'Åh, noen ganger sitter jeg og tenker, men så kan jeg også bare sitte!'*»

I denne første versjonen står frasen «*jeg sitter*» («*I sit*») med tredje persons 's' i verbet («*I sits*»). Vi får ikke vite navnene, verken på den gamle fiskeren eller den rike mannen. Uttrykket er brukt mange steder siden. Her er ni eksempler i kronologisk orden:

I oktober 1906 hjalp humor-magasinet «*Punch*» med å popularisere uttrykket, ved å trykke en tegning utført av *William Gunning King*. Under tegningen står sitatet, sitert med tredje-persons bruk av verbet («*sits*»). Prestens kone spør i sympati: «*Nå når du ikke kan komme deg rundt og ikke greier å lese, hvordan klarer du å bruke tiden?*» Den gamle mannen svarer: «*Vel, Mam – noen ganger sitter jeg og tenker, og så kan jeg bare sitte.*»³

Tegningen ble trykket i flere tidsskrift, f. eks. i «*The Daily Democrat*» i Natchez, Mississippi i november 1906.⁴

Noen av oss sitter rolig og tenker, mens andre stresser. Per Valebrokk skrev i VG 23/8 - 2009: «*Jakten på god helse har skapt et fullstendig treningshysteri.*»

Fra VG 23/8-2009. Tegnet av Roar Hagen

Helsestudioer har kjempestore vinduer slik at en kan trene på utstilling. Men, mens Birkebeinerrittet går neste lørdag,» skriver Valebrokk, «så går jeg kanskje en tur og tenker ... eller så sitter jeg bare litt».

I det britiske humoristiske kunnskapsprogrammet *QI* (*Quite Interesting*) som har gått på BBC siden 2003, kommer folk med spørsmål som er omtrent umulig å besvare. Her skal dere få høre om et spørsmål og et svar, som har gitt idéen til denne artikkelen, og som vi har oversatt veldig fritt fra denne nettsiden

<https://quoteinvestigator.com/2018/08/29/sit/>
og med våre kommentarer i parentes.

I juni 1910 skrev spaltisten *Alice G. Young* en artikkel i en Kansas-avis som refererte til et stort antall velkjente bøker og forfattere hvor også Charles Dickens ble nevnt. Artikkelen inneholdt en annen variasjon av uttrykket om å 'sitte og tenke': «*Jeg vil aldri forlate deg, Mr. Micawber, men i et land med blomstrende appelsintrær, kommer du til å sitte og tenke – for det meste å sitte.*»⁵

I september 1911 ble en variant av utsagnet tilegnet guvernør Woodrow Wilson som brukte det som en politisk fornærmelse. Wilson sier: «*Jeg synes synd på ansatte ved offentlige kontorer som er redd for andre mennesker. Jeg kan ikke forestille meg noe mer tragisk enn samvittigheten til en politisk feiging. ('What a dog he must be!') En konservativ er et menneske som bare sitter og tenker – han sitter for det meste!*»⁶

I 1911 kom ei bok som het “*A Saga of the ‘Sunbeam’*”. Her brukes uttrykket når det fortelles om livet ombord på en yacht: «*Jeg leser litt i ei bok, og sover og spiser, men for det meste går dagene som for en pensjonert bonde: ‘Noen ganger sitter jeg og tenker, andre ganger bare sitter jeg.’*»⁷

Lucy Maud Montgomery ble berømt for sin bokserie om ‘Anne’. Serien begynte med “*Anne of Green Gables*”. I 1915 kom “*Anne of the Island*” hvor det står: «*Delvis så sitter jeg og tenker og i resten av tiden sitter jeg bare.*»⁸ (Boka kom som sagt på norsk med tittel *Anne paa Colleege* i 1920. Her er uttrykket oversatt slik: «*Snart sitter jeg og tænker, og snart bare sitter jeg her.*»)

Noter:

1. 1905 February 18, The Pittsburg Press, How He Spent His Time, Quote Page 2, Column 5, Pittsburgh, Pennsylvania. (Newspapers_com).
2. 1905 February 19, The Buffalo Sunday News, The Simple Life, Quote Page 15, Column 5, Buffalo, New York. (Newspapers_com).
3. 1906 October 24, Punch, Or the London Charivari, Cartoon Title: Change of Occupation by William Gunning King, (Quote appears in cartoon caption), Quote Page 297, London, England. (Google Books Full View).
4. 1906 November 7, The Daily Democrat (Natchez Democrat), (Untitled filler item acknowledging “Punch”), Quote Page 10, Column 6, Natchez, Mississippi. (Newspapers_com).
5. 1910 June 30, The Downs Times, Women and Their Work—Ours and Others by Alice G. Young, Quote Page 6, Column 5, Downs, Kansas. (Newspapers_com).
6. 1911 September 21, The Pratt Union, (Untitled short item), Quote Page 4, Column 2, Pratt, Kansas. (Newspapers_com).

I en artikkel i avisen “The San Francisco Examiner” fra 1958 finnes nok et eksempel: «*Noen ganger sitter jeg og tenker. Andre ganger sitter jeg bare!*»⁹

I 2006 er det en usannsynlig bemerkning i avisen “Chicago Tribune” som henspiller på Ole Brumms ord i A. A. Milnes Ole Brumm-bok (*Winnie the Pooh*) fra 1926: «*Det finnes et sitat fra Ole Brumm hvor han sier: ‘Noen ganger sitter jeg og tenker, og noen ganger bare sitter jeg.’ Barn trenger tid til bare å sitte*», sier Fox.¹⁰ (Her tar avisen “Chicago Tribune” feil. Det ble utgitt fire Ole Brumm-bøker: *When we were young* 1924, *Winnie the Pooh* 1926, *Now we are six* 1927 og *The House at Pooh Corner* 1928. 1926-boka kom på dansk (*Peter Plys*), på svensk (*Nalle Puh*) i 1930 og på norsk (*Ole Brumm*) først i 1932, året etter Scott brukte uttrykket. Sitatet finnes ikke i noen av bøkene. Vi har sjekket.)

Samme året kom boka “*Brewer’s Famous Quotations*” av sitateksperten *Nigel Rees* hvor han hentet frem verdifulle sitater – som fra “Punch” i oktober 1906 og “*Anne of Green Gables*” i 1915.¹¹

I 2009 ble baseball-legenden *Satchel Paige* kreditert for uttrykket i Wisconsin-avisen «*Eau Claire*»: “*Noen ganger sitter jeg og tenker, og andre ganger bare sitter jeg.*”¹² Dette berømte sitatet av Leroy “Satchel” Paige har romstert i hodet mitt gjennom mange ti-år fordi det minner meg om hvilen vi trenger, men så sjelden får. Det er det samme som barn trenger å gjøre, men som bare gamle folk gjør.

7. 1911, A Saga of the ‘Sunbeam’ by Horace G. Hutchinson, Quote Page 16, Longmans, Green and Co., London. (Google Books Full View).
8. 1915, Anne of the Island by L. M. Montgomery (Lucy Maud Montgomery), Chapter 30: Mrs. Skinner’s Romance, Quote Page 246, Grosset & Dunlap, New York. (Google Books Full View).
9. 1958 May 17, The San Francisco Examiner, No Obstacles in Life — Only Challenges by Henriette Kish (Women’s News Service), Quote Page 18, Column 4, San Francisco, California. (Newspapers_com).
10. 2006 November 28, Chicago Tribune, Not enough ‘me time’ by Emilie Le Beau (Special to the Tribune), Section 5: KidNews, Quote Page 12, Column 2, Chicago, Illinois. (Newspapers_com).
11. 2006, Brewer’s Famous Quotations edited by Nigel Rees, Section: Punch, Quote Page 371 and 372, Weidenfeld & Nicolson, London. (Verified on paper).
12. 2009 October 10, Leader-Telegram, Matter of Faith: Sometimes you have to ‘just sits’ by Rev. David Huber, Quote Page D3, Column 1, Eau Claire, Wisconsin. (Newspapers_com).

Etterlyser en sjelden utgave av *Barkefletteren*

Av Harde Johannessen

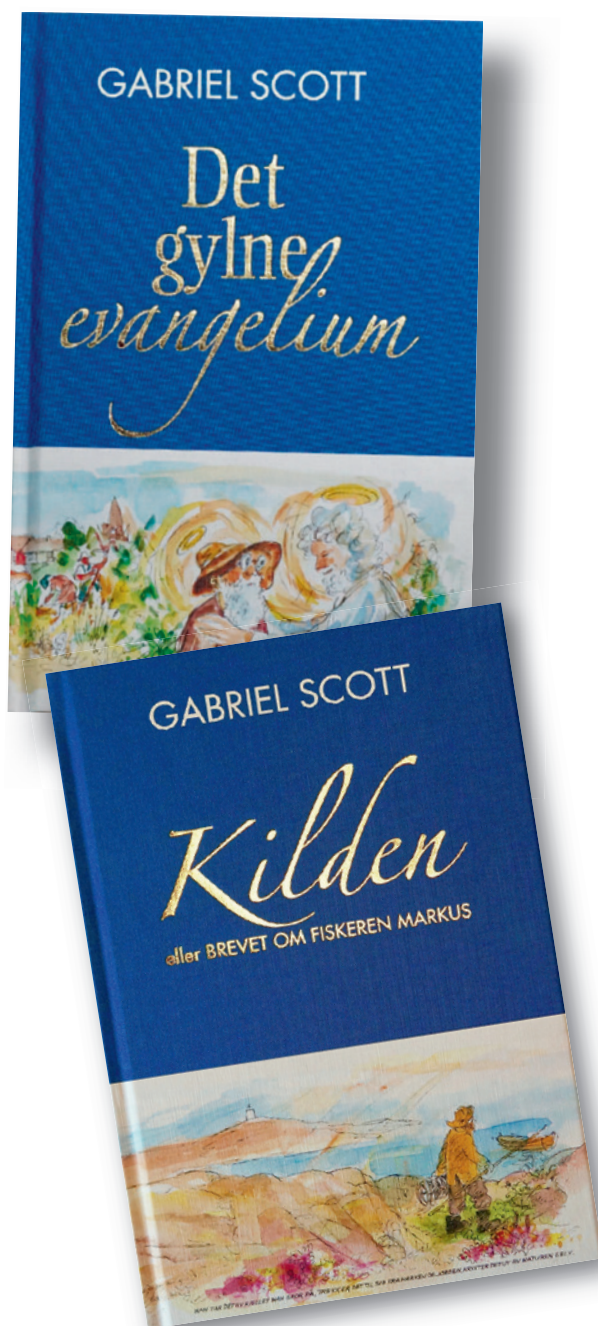
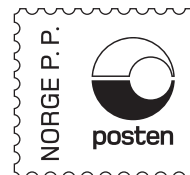
Kun 10 eksemplarer ble det trykket. Det var i januar 1932. Boken hadde solgt dårlig, og var kommet i kun 7000 eksemplarer. Først 5000, og så 1000 til og 1000 til.

Så skriver Scott til forlaget 4. januar, at han ønsker å endre noe tekst i trykkark 21, 22 og 23. Det ble trykket 16 sider på hvert trykkark, så det er etter side 318 og ut at Scott har gjort noen endringer. Det hadde vært interessant å vite hva endringene består i. De 10 eksemplarene kom i den lyse paperback-utgaven.

Hvis noen av Treskopostens lesere vet om et eksemplar, er det fint om dere gir beskjed til meg på hardej@hotmail.com eller på 907 59 519.

Retur:
GSS v/ Harde Johannessen
Hæstadveien 219
4770 Høvåg

ALT AV GABRIEL SCOTT FINNES PÅ LAGER!

BOKTITLER	PRIS	MEDL.
Aftenrøde (hft.)	99,-	75,-
Agdesiden	200,-	140,-
Alkejegeren	200,-	140,-
Babels taarn (hft.)	149,-	105,-
Barkefletteren	200,-	140,-
Blaaskjæl	200,-	140,-
Boken om de fire dukkene/Dukkedrømmen (hft.)	149,-	105,-
Broder Lystig (hft.)	149,-	105,-
Camilla Dyring (hft.)	149,-	105,-
De tre lindetrær (hft.)	149,-	105,-
De vergeløse (hft.)	149,-	105,-
Den hvide hest (hft.)	149,-	105,-
Det flyvende bord (hft. dobbeltbind)	149,-	105,-
Det gyldne evangelium (jub.utg/innb./ill.)	399,-	300,-
Det spøker	200,-	140,-
Dikt i samling, bind 1 (hft.)	149,-	105,-
Dikt i samling, bind 2 (hft.)	149,-	105,-
Emanuel (hft.)	149,-	105,-
En drøm om en drøm: Våren (hft.)	149,-	105,-
En drøm om en drøm: Sommeren (hft.)	149,-	105,-
En drøm om en drøm: Høsten (hft.)	149,-	105,-
Fant / Josefa (dobbeltbind)	250,-	175,-
Far sjøl i stua (hft.)	149,-	105,-
Ferdinand (hft.)	149,-	105,-
Fergemannen	200,-	140,-
Fugl Fønix (hft.)	149,-	105,-
Helgenen	200,-	140,-
Hellig tre konger (hft.)	149,-	105,-
Himmeluret (hft.)	149,-	105,-
Hollender-Jonas (dobbeltbind)	200,-	140,-
Hyrden (hft.)	149,-	105,-
Jagtjournalen (hft.)	149,-	105,-
Jernbyrden (dobbeltbind)	250,-	175,-
Kari Kveldsmat (hft.)	149,-	105,-
Kilden, (jub.utg/innb./ill.)	369,-	260,-
Lillehavns mysterier 1 (hft.)	149,-	105,-
Lillehavns mysterier 2 (hft.)	149,-	105,-
Markus the Fisherman	200,-	140,-
Pider Ro's historier	200,-	140,-
Pukkelen (hft.)	149,-	105,-
Påskeeggene (hft.)	149,-	105,-
Sanketeina 1 (hft.)	149,-	105,-
Sanketeina 2 (hft.)	149,-	105,-
Sanketeina 3 (hft.)	149,-	105,-
Sanketeina 4 (hft.)	149,-	105,-
Sjøpapegøier (hft.)	149,-	105,-
Skipper Terkelsens levnedsløp (hft.)	149,-	105,-
Sven Morgendug (hft.)	149,-	105,-
Sølvfaks	200,-	140,-
Stien (hft.)	149,-	140,-
Storebror (hft.)	149,-	105,-
Tante Pose (hft.)	149,-	105,-
Tripp-Trapp-Tresko	200,-	140,-
The golden gospel (hft.)	149,-	105,-
Vester i skjærene	200,-	140,-
Vindholmens beskrivelse (hft.)	149,-	105,-
Gabriel Scott, en sørlandsforfatter (Scott-biografi v/ A. Beisland)	300,-	210,-
Et levnedsløp (Scott-biografi v/ T. E. Dahl)	200,-	140,-
T-SKJORTE (marine m/ GS-sign. og karrikatur)	170,-	170,-

JUBILEUMSUTGAVENE

Du har vel sørget for å skaffe deg jubileumsutgavene av «Kilden» og «Det gyldne evangelium» — vakkert illustrert av kristiansandskunstneren Arvid Bergstøl? Lørdag under Scott-dagene får du sjansen til en handel, og noen gode tilbud.

